

ВПЛИВ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ НА ХАРАКТЕР МІЖСОБИСТІСНОГО СПІЛКУВАННЯ МОЛОДОЇ СІМ'Ї

С. М. Мешкова

Херсонський державний університет, sonya2002mesh@gmail.com

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор І. С. Попович

Всі ми живемо і проживаємо певні соціальні ролі, тому все більшої актуальності набувають дослідження гендеру і його місця в сучасному суспільстві.

Сім'я завжди виступала ключовим структурним елементом суспільства. З плином часу її функції зазнали значних деформацій шляхом формування нових соціальних і культурних правил.

Гендер, або статевая роль, визначається як культурне і соціальне явище, що виокремлює особливості характеру і поведінки, які вважаються характерними для чоловічої і жіночої статей.

У свою чергу, гендерні стереотипи є відображенням характеристик більшості чоловіків і жінок, при цьому не враховуючи індивідуальних особливостей. Такі прийняті у суспільстві «правила» в значній мірі впливають на міжособистісне спілкування дівчат і хлопців. Іншими словами, гендерні стереотипи визначають поведінку людей у стосунках до одруження, під час формування сім'ї.

Значна кількість таких уявлень допомагають молодому поколінню підготуватися до майбутніх соціальних ролей (дружина/чоловік, мати/батько). Однак, такі стереотипи були сформовані досить давно під впливом іншого суспільного світогляду. Такі застарілі гендерні стереотипи переважно виступають обмеженням можливостей для молодого покоління.

Тематика гендерних стереотипів порушується в більшій мірі у роботах, присвячених безпосередній проблематиці питання маскулінності та фемінності. Теоретичне аналізування даного питання порушується у наукових

працях таких авторів як М. В. Ворона, Н. Гоніна, І. В. Ханіна, В. М. Жорова та ін.

Досліджуючи сучасні наукові джерела, першочергово звертаємо увагу на думку М. В. Ворони, він зазначає, що гендерні стереотипи слід розуміти як поширені в суспільстві уявлення про особливості поведінки представників різних гендерів, в першу чергу чоловіків і жінок. Ці стереотипи виконують функції підтримки і відтворення гендерних ролей, а також сприяють формуванню гендерної нерівності. Їхня стійкість у сучасному суспільстві забезпечується завдяки когнітивним викривленням, які дозволяють людям вибірково сприймати і інтерпретувати інформацію, що надходить із зовнішнього світу. Стереотипи виникають як наслідок існування гендерних ролей (соціальних очікувань) (Ворона, 2010).

Для розуміння даного положення І. Попович (2019) визначає поняття «соціальні очікування» як складне структуроване соціальне і психологічне явище, що визначається рівнем розвитку особистості, її індивідуальними і психологічними особливостями. Соціальні очікування є апробаційною ланкою соціальних контактів, взаємин, проєкцій і наділені стійкою асиміляційною залежністю від таких основних складових самосвідомості, як самооцінка, домагання, рефлексивність, образу «Я» і Я-концепція (Попович, 2005; 2009).

Н. Гохіна та І. Хавіна (2021) у своїй роботі наводять приклади гендерної соціалізації та впливу на неї гендерних стереотипів (Гохіна, Хавіна, 2021):

1. Батьки при спілкуванні з дітьми, нав'язують їм різні цінності у відповідності зі сформованими стереотипами. Діти виростають, і отримують підтвердження вже ззовні, що зміцнює їх патерни стереотипної поведінки.

2. Через вроджені статеві відмінності дівчатка і хлопчики спочатку по-різному себе сприймають, внаслідок чого формується різне ставлення до себе, батьків та інших дорослих, отримуючи заохочення від прояву відповідної поведінки.

3. Важливе значення для батьків, має відповідність «бажаної статі дитини» з фактичною. Якщо стать збігається з бажаннями, то навіть якщо

поведінка дитини не відповідає гендерним нормам, буде сприйматися як «нормальна», але, якщо стать не збігається – батьки будуть прагнути нав'язати дитині ту форму поведінки, яку вважає відповідною для даного гендеру, формуючи її з існуючих стереотипів у суспільстві і особистого досвіду.

А. Поправка (2019) зазначає, гендерні стереотипи формуються починаючи з раннього дитячого віку в процесі так званої соціалізації – засвоєння пануючих в даному культурному просторі уявлення про правильну поведінку, розподіл здібностей і обов'язків тощо. Підсумком соціалізації є опанування певної соціальної ролі (Поправка, 2019).

Авторка вказує, що гендерні стереотипи часто діють як соціальні норми. Нормативне та інформаційний тиск змушує нас підкорятися гендерних нормам. Дія нормативного тиску полягає в тому, що ми намагаємося відповідати гендерним ролям, щоб отримати соціальне схвалення і уникнути соціального несхвалення. Про інформаційний тиск можна говорити, коли ми починаємо вважати гендерні норми правильними, тому що перебуваємо під впливом соціальної інформації (Поправка, 2019).

У праці Н. Гребеннікової і Н. Сич (2019) зазначається, що всі наявні гендерні стереотипи слід поділяти на три основні групи (Гребеннікова, Сич, 2019):

1. Стереотипи маскулінності та фемінності, що поєднують уявлення про соматичні, психічні, поведінкові ознаки, які є властивими для представників чоловічої і жіночої статей. Наприклад, чоловікам властива компетентність, домінування, незалежність, агресивність, самовпевненість, схильність до логічного мислення, самоконтролю. Жінки характеризуються як пасивні, залежні, емоційні, турботливі тощо.

2. Стереотипи щодо професійної діяльності, тобто для жінок традиційною є обслуговуюча праця, виконавчі посади, а для чоловіків – інструментальна діяльність, творча, керуючі посади.

3. Стереотипи, що стосуються закріплення сімейних і професійних ролей, тобто для чоловіків є домінуючими професійні ролі, для жінки –

сімейні. У відповідності до цих стереотипів чоловік прагне будувати кар'єру і досягати успіхів, а жінка мріє вийти заміж і народжувати дітей, оберігати домашнє господарство.

Зазначається, що сучасні родини стрімко змінюються під впливом динамічної гендерної типізації і норм стосовно прийнятих ролей і видів діяльності для представників обох статей, а також гендерних ознак (психологічні і поведінкові характеристики). Специфічною ознакою цих змін є невизначеність норм, що регулюють шлюбно-сімейні, рольові стосунки у сім'ї, що може викликати порушення психологічної атмосфери подружжя і ускладнення процесу формування статево-рольової системи родини (Гребеннікова, Сич, 2019).

Висновок. Отже, гендер слід розуміти як соціальні очікування від представників кожної статі, що визначається не біологічними проявами, а соціально сформованими ознаками. Вплив гендерних стереотипів на сімейне життя можна визначати за допомогою аналізування чоловічих та жіночих сімейних ролей. Зміст цих ролей визначається не лише історичним і культурним контекстом, але й значною мірою гендерними стереотипами, які панують в соціальному просторі тієї чи іншої людини.

Гендерні стереотипи мають великий резонанс і суттєво впливають як на життєдіяльність сім'ї, так і на особистісну самореалізацію жінок і чоловіків, що може призвести до негативних явищ у суспільстві.

Література:

1. Ворона М. В. Гендерні стереотипи: сутність, функції, наслідки. *Щоквартальний науково-інформаційний журнал «Статистика України»*. 2010. №4. С.71-74.
2. Гохіна Н., Хавіна І. Взаємозв'язок гендерних стереотипів з розвитком гендерної ідентичності. Харків. 2021. С. 51-53.
3. Гребеннікова Н.В., Сич Н.О. Гендерні стосунки у сучасній українській сім'ї. *Актуальні тенденції розвитку суспільних наук в Україні*. 2019.С. 35-38

4. Попович І. С. Психологія соціальних очікувань особистості: методологія, теорія і практика: навч.-метод. посіб. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019, 134 с.
5. Попович І. С. Проблема соціально-психологічних очікувань в науковій теорії та практиці. *Практична психологія та соціальна робота*. 2005. №5. С. 8-13.
6. Попович І. С. Соціально-психологічні очікування в людських взаєминах: монографія. Херсон: ВАТ «ХМД», 2009. 240 с.
7. Поправка А. О. Гендерні відмінності у побудові міжособистісних відносин в юнацькому віці. Київ. 2019. 45 с.